

СТРАЙК

СЦЕНЇЧНИЙ ОБРАЗ В ТРОХ ДЇЯХ З ЖИТЯ ХЛЇБОРОБІВ В ГАЛИЧИНЇ.

НАПИСАВ

Н. СТРУТИНСЬКИЙ

Цїна 20 цнт.

1915.
З друкарнї „Свободи", 83 Grand Street,
Jersey City, N. J.

ВИСТУПАЮЧІ ОСОБИ:

Вокоман Підскакевич, типовий „латка" середних літ.

Реєнтий, чоловік старший.

Настуня, його дочка.

Маруся, подруга Насті.

Іван, жидівський попихач.

Семен, академик.

Василь, молодий господар.

Василиха, його жінка.

Никола, молодий парубок.

Матій, молодий парубок.

Мордко, арендар.

Павлуньо, школяр.

Юрко, школяр.

Жандарм.

ДЇЯ І.

Сцена представляє алькир у корчмі.

Ява І.

(При столї сидять вокоман і реєнтий. Перед ними фляшка, келишки і закуска).

Вокоман. Кажу вам, пане реєнтий, та то вже скаранє Боскє з тими хамами! Нинї цілий сьвіт до гори ногами пішов! А то всьо, панє дзєю, через тих пшеклєнтих радикалуф.

Реєнтий. Ваша правда, господине Подскакевич! Ті прокляті гардиґали збунтовали ціле село. Позаводили якісь читальнї, позаписовали якісь гардиґальскі книжки та ґазети, а всьо — вибачте — шмаркачі, що ще і молоко під носом не обісхло. Пошанівку не дадуть нікому — не пошанують анї сивого волоса, анї даже духовного званія!

Вокоман. Та де хлопові до письма! Мурґа — панє дзєю — най нає добре ціпом махати, косити, але від книжки вара! Письмо — панє дзєю, лиш хлопа псує.

Реєнтий. Та коби-то господине, хоть письмо! Давно заки із'учил аз буки — то таки добре буків скоштував. А нині що?! Самі фіґлї-міґлї! Учать дїтий якоїсь куцохвостої хвонетики і за 2—3 місяцї уже таке шмаркатe (показує руков) бере ся читати. За моїх времен не так бувало. От і я щось зо штири роки до старого дяка ходив, заки азбуку укінчив. Доперва тогди узяв ся писати. Давно видите, учили ґрунтовно, фундаментально. Не то що тепер — чисте тьфу! (сплюває).

Вокоман. Не дармо-то пан грабя Голопяцкий на сеймі кричав, аби анї цента не дати на школи. То всьо, панє дзєю, фармазоньска мода! Не так то бувало за пановання наших польскіх крульуф. Тогди було знати, хто пан, а нині, о крульово польска, такий хам перед тобою навіть шапки не здійме.

Реєнтий. Нинї, господине, хиба ще оден Москаль тримає рихт. Малчі дурак! Ступай дурак! Пашол вон дурак! оттак там роблять з мудрагелями. Там ще тримають старий закон і обичай! Там пан паном, піп попом, а і дяк по-при попа має одвітну свому чину честь і шацунок.

Вокоман. Абисьте, панє дзєю, і знали, що то правда. Наш дідич, а муй хлєбодавця, пан Задовжиньский, всегда вздихає, щоби як найскорше під Москаля піти. Як ся зійдуть із вашим попом, то вже, панє дзєю, ради собі не можуть дати із тов Росієв. Називають нашу Австрію жидівским краєм, але під московским царем, то, пшисєнґам Боґу, справедливий попівско-паньский рай! Мовчи та книші облизуй!

Реєнтий. Згадалисьте, господине, за їду, а мені по череві гейби ножем. Балакаємо тай за закуску і трунок забули. Випиймо господине Валєнтий, на щасливу нам годину а на проклятіє усім гардиґалам! (Наливає з фляшки, але трунку лиш пару капель). Ов-ва! яж бо і знав, що ти уже висхла. (Кричить з-за стола) Мордку! Мордку! а подай но нам водку!

Ява II.

(Входить жидок із фляшкою в руках, котру кладе на столї. Відтак спирає ся руками о стіл і говорить).

Жид. Чи чули панове щось нового?

Оба. Нї, або що?

Жид. Ай вай мір! Дуже кепский ґешефт із наш пан дзєджіц!

Вокоман. Що? Може заслаб?

Жид. Єще гірше!

Вокоман. Умер?!

Жид. Єще гірше!

Вокоман. Шляґ ґо трафіл?

Жид. Єще гірше!

Вокоман. Забили го, зрабували, ліцитація, секвестрація?!

Жид. Єще гірше!

Вокоман (зриває ся і потрясає жидом). Та говори вже раз парху, що шпитрафіло сєн мему хлєбодафци?!

Жид. Ну?! На що пану вукомону мені телепати. Ауф майне мунес я тому нич не винне.

Вокоман. Жидку, не муч мене! Кажи усьо, бо зараз ти зроблю капурец!

Жид. Ну?! Мені розповідало Іван і Гриць і Гаврило, що хлопи казало, що не підуть на паньске робити, як пан дідич не буде більше платив.

Вокоман (пускає жида). Тере-фере панє дзєю. Байки плетеш жиде. Може не піде твій Іван, Гриць та Гаврило, бо в них тілько роботи, що у тебе під лавов лежати. Але від решти, панє дзєю, я і не обжену ся.

Жид. Усю біду роблять ті просьвітники, читальники, шляґ зол их трейфен! То не є жаден

сьміх! Воно направду урадило, щоби ніхто а ніхто до пан дідич не пішло робити.

Вокоман. Та то бунт, революція, панє дзєю! Зараз лечу до пана старости нєх дає жандармуф, войско, баґнети!

Ява III.

(Входить жандарм і салютує усім).

Вокоман. Панє постенфірер! З нєба пан упадл! За вовка помовка а вовк за двермп.

Жандарм. Цо такєґо?

Вокоман. Прошен сядаць а насампшуд випіць трошкен контушуфкі! (Наливає і пє сам) Шулем! (подає жандармови).

Жандарм. Хайм! (пє) Моцна псявяра! чиста шабасуфка!

Реєнтий (бере келишок і фляшку і наливає собі). Господине фір, маємо в селї новину.

Жандарм. Яку панє Лямполиз? Весілє чи хрестини? А може обоє за одним заходом, як то співають: А в нашої Катерини і весілє і хрестини.

Реєнтий. Жартуйте здорові, але тут шпасу нема. Най вам лише Мордко розповість.

Жид. Що я знаю, то і ви знаєте і пан вукомон. Вибачайте панове, але я мушу за шинквас. (Відходить).

Вокоман. Та то, панє дзєю, в нашім селї заносить ся на чварти розбюр Польскі. Хами збунтовали ся шшечіф дзєдзіцові. Урадили, щоби нїхто на панське робити не йшов!

Реєнтий. Чи то чувано, чи видано? Таже господин дїдич і госпожа дїдичка не підуть самі жати й косити. Таже комусь робити треба!

Жандарм. Та де, та хто так урадив?

Реєнтий. Та ті прокляті гардиґали у читальни.

Вокоман. Найлїпше, панє дзєю, закличмо наочних сьвядкуф. (Кричить): Мордку! Мордку!

Жид (стає у дверех). Ну?!

Вокоман. Заклич зараз тих людий, що тобі розповіли про новину.

Жид. Ну, людий нема, лише Іван, Гриць уже під лавов, а Гаврило бахура до гайдер поніс.

Жандарм. Зараз най тут Іван прийде на протокол.

Жид (кричить за дверима). Іване! марш до алькира, пан фір кличе тебе до протокул.

Ява IV.

(Втачує ся пяний Іван).

Жандарм (встає і остро до Івана). Слухай мурґо! Говори правду як на сповіди, бо зараз ти буде амінь.

Іван (бє ся в груди). Та я, панє фір, присясто Богу, більше не буду!

Жандарм. Що?! Не будеш правди говорив. (показує ланцушки). Ади! зараз тя закую.

Іван (шкробає ся в голову). Та то не я, абим так, що ні. Та то отта кріслата Олена. А я її кау: Олено, не иди, кау, а то люди зобачуть тай на мене зложуть.

Жандарм. Мовчи дурню та слухай, що до тебе говорять.

Іван. Та вже буду, але сто раз присягну, же то не я!

Жандарм. Іване, коли ти був в читальни?

Іван (якійсь час стоїть стовпом). У читальни?

Жандарм. Ая, в читальни.

Іван. Та то Мордко мене післав. Бігме! Ая!

Жандарм. Та я тебе не питаю, хто тя післав, але що ти там чув?

Іван. Та то богато би розповідати (утирає ніс). Не знаю, якби то з кінця.

Жандарм. Та говори хоть і в поперек, а говори.

Іван: Та то кае Мордко: Іване! а я кау гов! А він кае: Іване, хочеш кварту горівки? А я кау: ая!

Жандарм: Та що мене твоя горівка обходить. Кажи за читальню.

Іван. Та то до того іде. Кае Мордко: Іване, підеш до читальні і розповіш мені усьо, що там учуєш. А я кау: Чому би ні? Посилавєсь перед тим, піду і тепер. Ну, випив я півкватирок, закусив, закурив люльку тай пішов.

Реєнтий. Ну тай що?

Іван. Та нічо! Приходжу в читальню, а там народу, кау вам, сума сумезна. Ну, прийшов я, та як звичай кау: Добрий вечер панове! — Дай Боже здоровля! Красно мені відповіли. Я став коло порога тай дивлю ся по людях.

Вокоман. А хтож там був?

Іван. Го-го-го! Ціле село! І долішні і горішні.

Жандарм. Говори дальше.

Іван. Ая! Буду говорив! Дивлю ся, усі люди чогось тихо стали. Гейби у церкві.

Реєнтий: Ніби ви знаєте, як у церкві? Та вас церков не виділа хиба як вас хрестили.

Іван: Овва! Перепрашаю вашеці, пане реєнтий, але ви таки за грубо. Бігме Боже, таже я не кальвін — таже я торік на великдень був.

Жандарм. Ну-ну, але чогож то так люди тихо поставали?

Іван. Та бо не перебивайте, я усьо скажу. Ну — роззираю ся я довкола, аж дивлю ся — на столї серед читальні стоїть якийсь панич. Такий білявий, вусика маленькі, стоїть, кау вам, на столї як сьвічка. Маркотно ми стало за той тяжкий гріх, бо не годить ся християнинови анї сїдати на стіл, де покладають хлїбець сьвятий, а той таки, кау вам, з ногами вилїз на него. Але гадаю, та що! Таже цїла громада старша нїж я. Та най же другі му скажуть.

Жандарм. І щож той панич говорив?

Іван. Та бо то й але! Що?! Та де я годен усьо розповісти. Та там було тілько пунтів, палїґрафів, — християнин нїяк усього не розбере.

Жандарм. Але такись щось запамятав.

Іван. Гм, та чому! Та говорив дуже мудро. За людську кривду, за біду, же аж люди плакали. Я сам плакав — бігме ну! Кау вам, пане фір, таке було казанє, що і ви би плакали, як бисьте чули.

Казав, аби люди не пили, праці не розпускали межи жидів. Дуже штудерно говорив.

Жандарм. Ну, а як то зійшло на тото, що люди врадили панови не робити?

Іван. Та той панич казав най ся люди допоминають ліпшої плати, аби за дурно на панів не робити. Бігме, добре казав! От хотьби той Мордко, та той пся віра...

Жандарм. Стуль писк! Скажи, що люди на се?

Іван. Та люди, як люди. Стали радитись, аби післати до пана комісію аби більше платив, бо не підуть робити.

Вокоман. А кого, пане дзєю, вибрали до тої комісії?

Іван. Та, відав, Николу Наконечного, Василя Савчака, Матія Нагірного та й ще там когось.

Реєнтий. Самих настоящих гардиґалов!

(Входить Мордко).

Жид. Чи панове уже скінчили протокул?

Жандарм. Або що?

Жид: Бо мені потрібно Іван.

Жандарм. Та возьми собі його до псьої мами.

Жид. Ну Іване, чо стоїш? Зажени гуси до стайні, дров нарубай, води принеси, заколиши ди-

тину, виведи кінь до води — ну, скорше, чого стоїш як стовп?

(Іван рушає ся з місця, за ним підбігає жид і витручає за двері).

Вокоман. Ну, панове, цо робіць? А то хамска шпекуляція!

Реєнтий. Усьому причина хвонетика, Українци.

Жандарм (виступає на перед сцени і говорить до публики, затираючи руки). Досконала оказія до аванзу! Слїдство, шпіґунство, арештованє, отсе мій рай! Що мене обходять злодії, розбійники. Галицька жандармерія не на се, щоб за ними вганяти. Нє ґлупім! Пши виборах, подчас страйку і зафше служиць паном, а куніровати руских хлопів — то небоже робп, а будеш найлїпшим галицьким жандармом!

(Заслона спадає).

Дїя II.

Вільне місце на селї.

Ява I.

(Матїй, Никола і Василь розмовляють).

Никола. А чи я вам давно не казав, що з паном не прийде до згоди? Наслухалисьмо лише лайки та ганьби.

Матїй. Та по правдї він має чого сердитись. В довгах по уха, а тепер прийшла йому уже остатна година.

Василь. А хтож йому винен?! Гуляє, грає в карти, то й знївечив цїлий свій маєток. Або він не мав би з чого жити, як би не розпуста? У него прецїнь більше ґрунту нїж в цїлої громади!

Никола. З лайдаками та лайдачками розпускає гроші, а хотїв би, аби люди за півдармо на него робили. На село прийшов дурити.

Матїй. Що правда то вже доста нас ся пани накривдили. Прийде передновок, чи в зимі, гаруй

від раня до пізної ночи за тих 20 центів, а жінці 12 або 15 ґрейцарів шмарить тай по всьому.

Василь: Але, але! Та ще вокоманови курку або гуску в дарунку принесе, аби тя до роботи приймив.

Матій. А у жнива скоро сьвіт ставай, біжи на лан тай жни, щоб ані крижий не розпростував, на своїй страві — а всьо за три шістки.

Никола. Косареви півпята шістки знає платити, але прийди до него, до ліса! За купу гнилого хворосту два ріньски заправить.

Василь. Його дїдо украв громадї лїс і пасовиско, а він то так уже стиснув усїх, що і жити способу нема.

Матій. Та що зробимо, коли панам усюди правда. І у судї, і в старостві, ба і піп кождої недїлї против нас кричить, що ми радикали, бунтівники, а всьо за тоє, що панови коритись не хочемо.

Никола. Ну, та певно! Їм обом наша читальня на перешкодї! Перше, як люди були темні, один кривдив, другий дер, а тепер обом уриваєсь.

Василь. І він ще каже, що він твердорусcский!

Никола. Такі они всї, тоті твердорусcскі атци і господинове! Говорять про історическую Русь, про русcске письмо і обряд, а з панами та жидами кумають ся та возять усюди.

Матїй. Чиста правда! Дивіть хотьби на реєнтого! Член общества, стовп кацапів в повіті, а вічно у корчмі із тим дурним Підскакевичом.

Никола. А піп кождого вечера у дворі, з паном в карти грає, а більшу половину церковного ґрунту наймив Мордкови, жидови та ще й коршмареви.

Василь. Десь інде по селах, де сьвященики українці, там і читальня, і склеп і пожичкова каса — просьвіта — тверезість, лише нас Пан Біг покарав оттим москвофулом, що радби і очи видерти, аби всї сліпі були.

Никола. Кацап, жид і пан то є три пявки, що ссуть із нас остатні соки. Один має шандарів, старостів і цїлу купу ріжної голоти та робить із народом що сам захоче. Другий, замість Божої науки, вчить нас лизати панську руку, а жид горівкою відбирає розум, аби пяний нарід ніколи не встав зі сну.

(Підчас цїлих сих сходин, видно зза дерев голову підслухуючого реєнтого і жида).

Ява II.

(Входить академик Семен і витає ся з ґаздами).

Семен. Дай Боже здоровля панове! Що доброго радите?

Никола. Дай Боже і вам! Та от говоримо про нашу біду.

Семен. Про біду? Та щож, бідою об землю тай біді конець!

Матій. Легко сказати, та не легко зробити.

Василь. Ходили до пана годитись, а він нас нагнав і виганьбив.

Семен. Ну то вам було виганьбити у двоє! Як він щедрий на лайку, то і ви не будьте скупі. Яж вам оповідав, як раз єден війт дістав у писок від старости. А той війт був Бойко, моцний як медвідь. Як не відвине руку, як не ляпне сьвітле староство у заїди, аж ся ногами укрив. — Як би таких війтів та руських хлопів було більше, то певно ніхто не зважив би ся збиткувати над нами.

Никола. Та дайте нам раду що робити.

Семен. Ціла моя рада для вас: страйк! Нехай ніхто із села не піде до пана на роботу, най му на поли постоїть праця, він скоро помякне. Втягніть у змову його наймитів, аби не було кому й худоби його обійти, а виграєте усьо, чого домагаєтесь.

Матій. Дуже добре! Але хто буде годувати тих бідаків, що ані жмені муки не мають в коморі?! Они з нужди подадуть ся і схрунять.

Семен. Братя! Не думайте, що я із тих, котрі з повним животом кажуть другим голод терпіти. І я страйкував. Коли панські, ляцькі професори на університеті у Львові скривдили нас Русинів, ми,

руські студенти-Українці вийшли на страйк, покинули школу. Більша половина із нас лишила ся без ґрейцара при души. Наші тати бідні, то й не мали нам відки помагати. Кождий з нас мусів і учити ся і на хліб заробляти. Та у Львові мож було заробок найти поміж своїми людьми. Але тепер ми мусїли іти на чужину, у Відень або Прагу. Неодин не мав навіть на дорогу!... Та щож! Громада великий чоловік. Русь-Мати велика спомогла своїх синів. Зі всїх сторін посипали ся щедрі датки. Навіть в далекій американській Руси за нас не забули! Найжеж буде честь і слава руським американським робітникам, що скинули на нас лепту із своїх кервяво запрацьованих гроший! Честь і слава усїм Русинам, котрі підперли свою молодїж у сьвятій борбі за руську нашу справу!

Василь. Пане Семене! Не гадайте, що ми самі за себе говоримо. Ми витримаєм, але бідним від разу треба помочи.

Семен. Чи чули ви що за великий страйк в Америцї? Більше нїж 200.000 при твердім углю страйкували майже пів року. Тисячі наших Русинів було між ними. Але жаден не зрадив справи! Нїхто не зістав хрунем, або як они кажуть, скебом! А прецїнь і між ними було богато бідаків. Їх піддержувала „Юнія", велике і славне робітниче товариство.

Матій. Та в нас ніякого такого товариства нема!

Семен. То правда, але можна зарадити в инший спосіб. Уже тепер наша українська партія збирає жертви на страйковий фонд. Якась часть підмоги прийде і на вашу громаду. Однак тими грішми тре ратувати лише що найбіднійших. Якась часть людий найде заробок у богачів в селї, а решта нехай іде на зарібки до Прус, у Німеччину.

Никола. Та бо наші люди не уміють по німецьки — якжеж там розговорять ся?

Семен. Наша партія завязала комітет, котрий висилає людий на заробок до Німеччини. Він опікує ся людьми в дорозї і наперед робить контракти з німецькими дідичами. І вікт добрий і обходженє людяне і платня гарна. За 2—3 місяці можна заробити красні гроші. Впрочім думаю, що і тут страйк не потреває довго, як тілько потримаєте ся якийсь час у згоді та єдности.

Никола. Дай вам Боже многі літа, пане Семене, за вашу розумну раду. Я міркую, що наші люди не на дармо слухали книжок та ґазет у читальни та й вашої промови. Ми тепер підемо від хати до хати та ростолкуємо кождому на розум.

Семен. Дай Боже щасливо! А не бійте ся нікого й нічого. Хоть вас будуть і страшити і грози-

ти вам, не піддавайте ся! Також не слухайте кацапського краканя, бо московські Юди тримають з панами. Боріть ся братя сьміло і завзято, а мусите побороти! (Подає всім трем руки — відходить та ще з дороги кличе): Ага! Щобисьте не забули сказати усім, аби люди не пили. До корчми ніхто най і не загляне та взагалі треба поводити ся спосіть, але не грозіть нікому! Дайжеж Боже витрислїть, але не грозіть нікому! Дайжеж Боже витримати!

Усї три: Дай Господи! (розходять ся в право і ліво).

Ява III.

(Мордко вискакує на сцену).

Мордко. А шляґ зол ді трейфен! Брех ді кішкес, проклятий пурец! Він буде казало, аби люди в корчму не ходило. Герсти?! А з чого я буду жив! Ґівалт! Та же то розбій на гладке дороге!

(З заду підходить реєнтий і підчас послїдних слів жида, кладе руку на його рамени. Несподівано заскочений жид скрикує зі страху „ай вай мір", але побачивши реєнтого успокоює ся).

Реєнтий. Ну, Мордку, то не только господину дідичу, але і тобі приходить остатна година.

Мордко. Ви чули?

Реєнтий. Я подглядал молокососов по наставленію отца Книшоїдова.

Мордко. Ну, і чуло ви, виділо ви того ґанеф, розбійник, що бунтовало дурних ґоїв в корчму не іти?

Реєнтий. Іміяй ушеса слишати, да слишит. І мені не заступило — чув!

Мордко. Ну і що ви на тоє?

Реєнтий. А ти що гадаєш Мордку?

Мордко. Я їх всїх у кримінал!

Реєнтий. Та за що?

Мордко. Як то за що? Вони хотять пустити мене з торбами, вони бунтують против пана — то нич?!

Реєнтий. А хтож їм прикаже панови робити та корчму посїщати? Нинї не панщина!

Мордко. Любий пане реєнтий! Я вас так люблю, що аж сказати не можу — бігме нї! Ви письменний, учений чоловік, найдіть яку раду. Моє кепеле з жури уже цїлком зісхло.

Реєнтий. Подай Господи! А щож менї, жиде, до твоєй журби? Може би яка рада і знайшла ся, але так — видиш — на сухо...

Мордко. Ви лиш заходїть до мене, пане Лямполиз, а я уже щось знайду такого, що дуже барз

файн є! Авф майне мунес! Але прошу, конче порадьте що на тих ферфлюхте шибеник, а шварце йур на них! (Відходять).

Ява IV.

(Двох хлопців-школярів з книжками виходять на сцену).

Павлуньо. Юрку, я вже не піду до школи.

Юрко. Та чому?

Павлуньо. Бо наша школа не школа, а Польща.

Юрко. Але же ти ся не бояв учителеви сказати!

Павлуньо. Або що?! Він питає ся мене: А ґдзє польска ксьонжка? А я кажу: Нема! Цось з ньом зробіл? кричить, а я кажу: подерєм! Та чемусь подарл? Бо я Русин і не хочу ся вчити по польски. Правда! (сьміє ся) а він став червоний як когут. (Сьміють ся оба).

Юрко. Алеж то сьмішна історія за тоту Польщу. Якийсь Кракус, відай що кракав, якась дурна Ванда, що скочила в воду. Або і решта! Єден круль польский Кшивоустий, другий Лясконоґі, третий Локетек, кажу ти брате, саме якесь каліцтво та жеброта.

Павлуньо. Нема то як наша руська історія! Мій брат Никола дав ми — знаєш — книжку про-

читати! То раз книжка! Є що прочитати. Кажу ти Юрку, зараз бим пішов в козаки. Ти чув що за Богдана Хмельницького?

Юрко. Та то відай той, що Польщу на снїданє з'їв!

Павлуньо. Ая! той сам! Господи, яка то Русь моцна була!

Юрко. Она і тепер моцна, лише за богато хрунів!

Павлуньо. Боже, Боже! Як доросту, то всїх хрунів на капусту посїчу! То ще гірше сто раз нїж Ляхи!

Юрко (показує на сторону і шепче): Ади, ади! Когут іде! Габт ахт!

(Входить жандарм).

Жандарм. А цо ви ту хлопци робіцє?

Павлуньо. А вам що до того?

Жандарм. Стуль писк смаркачу!

Павлуньо. Говори до гори! Я по польски не розумію.

Жандарм. Патшцє, які мали, а юж гайдамака! Ну, і що ти тут робиш?

Павлуньо. Що видите то роблю — стою.

Жандарм. А чий то ти такий цікавий?

Павлуньо. А чий би! Тата тай мами. (Хлопці підсьміхають ся).

Жандарм. Та ти зі мнов не жартуй, дурню єден!

Павлуньо. Від того чую то й ся не дивую.

Жандарм. Що ти сказав?

Павлуньо. Та нич, я кажу, що відай буде дощ.

Юрко. Та ходім, Павле, до дому.

Павлуньо. Та ходім. Шкода тут нашої бесіди.

(Хлопці відходять і зза сцени покривляють ся жандармови, кричачи кілька разів ку-ку-рі-ку! — Жандарм стоїть якийсь час на місци, відтак говорить).

Жандарм. Ото гайдамацьке насінє! Таке мале, а таке завзяте! На дурня мене обернули, тай пішли. Ой знаю я, відки тая наука виходіть. То всьо прокляті радикали та їх читальня. Іду зараз до попа та жида. Они розповідять мені всьо, з ними я пораджу ся. Пан староста казав слідити за страйком і ужити всіх способів, щоби знищити оттой пожар, який обгортає наш повіт. Добре хоть, що поміж Русинами є ще такі поржондні каплані, як ксьондз дзєкан Книшоїдуф! То сом правдзіві пшиjацєлє нас, Полякуф. (Відходить).

Ява V.

(Вточує ся на сцену пяний Іван).

Іван. Бігме Боже, нема правди на сьвіті! Гого! Може колись і була, але тепер заперли небогу до арешту жиди, пани тай ксьондзи! Даймо на то подлуґ тої читальнї. Тажем ходив, тай чув, тай видїв — кау вам — гей у церкві. Або той затабачений реєнтий! То-то скотина, то-то худобинка — із тої худоби, що з рилом. Він менї приповідає, що до церкви не ходжу. А ти небоже що дня у крилосї вівкаєш та вівкаєш, та що з того. На минї менше гріха! А він сьвятому місцеви служить, а дїдька за пазухов носить. Бігме, що дїдька! Оттакого лабатого! (показує руками). Коби ви те чули, що я, не бій ся, знали би ви, хто реєнтий є. На заваді му хлопцї, що читають, учуть сяс. На заваді йому, тай попови. Або й Мордко. Роби Іване тай роби, тай кінця нема. Знищив мене той Юда проклятий до ґрунту! Узяв поле, узяв хату, узяв мою силу! Але душі не возьме, бігме нї! Сто раз присягну, що нї! Усьо виявлю, най ся дїє, що хоче! (Витягає фляшину зза пазухи і показує людям). Отто моє всьо! (показує на горло). Сюди пішли мої воли тай корови, пішло поле, пішла хата, всьо пішло. Не знаю як, але влїзли ся. Тай все не стає! (Бє себе по губах). Та як тебе, та чим уже заткаю?! (Пє всьо і

кидає фляшкою на землю). Брр! Моцна! Нема що казати! Оковитка — кау вам, як злото! (Якийсь час роздумує). Гей! як я був молодий! Усї дївки — кау вам — липли як до меду. Або що?! Та я ще і тепер нївроку собі парубок! Мой! А як заспіваю, на все село чути. Ану послухайте:

Ой під нашим цїсариком
Дуже добре жити,
Лише треба панам й жидам
Вірненько служити.

На то пан є, щоб панував,
Жиди щоб здирали,
А ми хлопи, щоб з голоду
Із дїтьми вмирали.

Чи є правда де у сьвітї,
Ой скажіть ми люде,
Та чи в нашім, руськім краю
Колись лїпше буде?

(за той час як він співає, Настуня і Маруся входять на сцену).

Настуня. Здорові були, дядьку Іване!

Іван. Як ся маєте сороки?

Маруся. Ви щось нинї веселі! Чи не женитесь дядьку?

Іван. А котра з вас за мене піде?

Настуня. Та обі, присилайте старостів, до котрої хочете.

Іван. Е! Та я за великий пан, абим си хлопку за жінку брав. Ти не видиш, які на мені убьори.

Маруся. То ви дядьку пан! Я і не знала!

Іван. Що ти знаєш! Я з панів пан, з дідів дід, я гербовий шляхтич!

Настя. Овва! Та до вас без бука і не приступай!

Іван. А ти си що гадала. Я є пан над всї пани, бо ся нікого не бою. Як той казав: Голий розбою ся не боїть. Тепер знаєш?

(Зза сцени чути голос Мордка: Іване, Іване, Іване!)

Іван. Проклятий парх! Ані на хвилю спокою не дасть. (Кличе). Та іду вже, Мордку, іду! (Відходить).

Настуня. От бідний чоловік! Запив бідачиско свій розум.

Маруся. На таке горівка приводить!

Настя. Як я ся колись віддам, то ніколи не пущу чоловіка до корчми! Бігме, що ні! І дома ані крапельки, ані покушати не дам того клятого трунку.

Маруся. Ну-ну! Скажу я Николї.

Настя. Та мій Никола тверезий чоловік. Він ніколи не вживає трунку. Його за тото і тато мої не люблять.

Маруся. Що правда то правда, а я таки не знаю, за що реєнтий так до него причепились?! Та то такий гідний парубок!

Настя. Єще який! Але ти кажу, на перехід його не люблять. Кажуть, що він радикал, безбожник, а то, бігме, неправда. Він і молитвослов має, і мені купив.

Маруся. А мені здає ся, що у тім є і той дурний вокоман, Підскакевич. Щось твої тато занадто часто із ним сходять ся.

Настуня. Може і то бути! Той йолуп переслідує мене на кождім кроці своїми любощами. Причіпив ся як той репях кожуха!

Маруся. Та що, віддай ся за него, будеш панею.

Настя. Ая! Із тих дрібоньких панів, що то кажуть — пани як мак, вуши як біб!

(Дївчата сьміють ся. — Входить Підскакевич).

Підскакевич. Дзєнь добри панєнкам!

Маруся. Та які ми панни! От собі дївчата!

Підскакевич. Та то так, панє дзєю, для шику, по паньски.

Настя. Ми ся межи панів не пхаємо, та не потребуємо панської установи.

Маруся. Ви знаєте, як то у нашій співанці: (співає):

Ой на горі полукіпки,
А на долї снопи,
Най ся пани там не пхають,
Де гуляють хлопи.

Підскакевич. Е! то хлопська пісня, я знаю, панє дзєю, не такої, а делїкатної, панської (співає):

Слоньце крузь віконце пальцем протикає,
Паніч на паньонко мило споґльондає;
Нє патш ти паньонко так слодко на менє,
Бо я цєбє кохам, кейби крова цєлє.

(Дївчата сьміють ся).

Настуня. Нема що говорити! Дуже гарно по паньски виходить! Панич панну любить як корова теля.

(Обі: Ха, ха, ха, ха!)

Підскакевич. Панно Анастазіо! (Клякає на одно колїно, Настя відвертає ся). Нє роздзїрай мего серца своїм сьміхом!

Маруся. Пане вокоман! Таже Настуня не образ, абисьте перед нею клякали!

Настуня. Пане Валєнтиій, не робіть сьміху із себе тай з мене. Будуть люди говорити, що у вас, вибачте, не всї дома.

Підскакевич. Крульово моєй души! Люблю тебе, панє дзєю, над усьо!

Настя. Але грошики мого така єще лїпше!

Маруся. А шнапс, (покривляє ся) панє дзєю, найлїпше!

Підскакевич (встає і зближаєсь до Настунї). А таки ти моєю мусиш бути, чи хоч, чи не хоч. Уперта ти, панє дзєю, дївчина, але і я не уступлю.

Настя. А я вам кажу раз на все: відчепіть ся від мене, та даром не тратьте часу. Скорше за чорта лисого віддам ся, чим за вас!

Підскакевич. Ой знаю я ваші дївоцкі примхи. Що иншого, панє дзєю, хоче, а що инше каже. Возьму я тебе, моє серденько, возьму, а і тепер, панє дзєю, щиро поцїлую. (Хватає Настуню і хоче поцїлувати).

Настя. Проч від мене пройдисьвіте!

(Підскакевич хоче обіймити Настуню).

Настя (кричить). Гей люди ратуйте! Марусю!

(Маруся вимахує руками і кричить Николо! Николо! Надбігає Никола, хапає за карк Підскакевича і копнувши в зад, кидає його на землю. Вокоман зриває ся і прискакує до Николи. Якийсь час борють ся, аж Никола другий раз валить Підскакевича на землю, притолочує колїном тай каже:)

Никола. Вара Ляшку від руської дївчини, а то ти зараз усї кости порахую!

(Заслона спадає).

ДІЯ III.

(Хата Василя Савчака. — У хаті крім господарів зібрана молодїж).

Дївчата і хлопцї співають:

Ой під гаєм зелененьким
Брала вдова льон дрібненький
2. { Брала, брала, вибирала
Тай так собі заспівала:

Ой коби я мужа мала
Я бим його шанувала
2. { В срібло, злото убирала
Медом, вином напувала.

Ой там Василь сїно носив,
Його голос го доносить,
2. { Кинув косу у травоньку
А сам пішов до домоньку.

Никола: Чи чуєте Василихо, який ваш чоловік. За вдовицями вганяє, а ви навіть не знаєте.

Василиха. Пильнуй лїпше Николо своєї Настунї, а я вже зі своїм упораю ся. Вважай небоже,

щоби пташки не вхопив яструб. Щось за дуже до неї підскакує Підскакевич.

Никола. Уже він відав по моїй стежці ходити не буде. Навчив я го добре хлопського параґрафу!

Настуня (дрочить ся). А можеб ви мною та без мене так дуже не порядкували. Хто то знає, що в дівчини на умі. А як я люблю пана вокомана, то що кому до того!

Маруся. Або нема що любити! Таже то красавець на все село. Хоть зараз малюй. Як то у пісни співають:

Ні ти довгий ні короткий,
Криворукий, кривоногий,
2 { Ще й без верхної губи
Як цілуєш знати зуби.

Василиха. Та най буде і так, але він пан, а ти Николо простий хлоп. Вважай лише, як би то красно виглядало: вельможна пані вокомониха або пані Валєнтова. Усї бисьмо мусїли руки в ясної пані цілувати.

Василь. А то ся моя стара розторкотїла!

Василиха. А ти публїко, то я у тебе „стара" тай ще при людях. Зачекай паничу, покажу я тобі, чи я стара. Матїю сїдай коло мене.

(Матїй жартобливо усьміхаєсь і сїдає коло ґаздинї — она удає, що примилює ся к нему).

Василиха (жартобливо). Матієчку, серденько, порадь менї що на лютого мого ворога. Нелюба за чоловіка маю, завязав менї молодий вік.

Матїй (під ту саму нуту). Тїкаймо серце Василихо у широкий сьвіт, за море, за гори.

Василиха. Матїйцю, хоч би в Америку з тобою!

Василь. Баба з воза, коням лекше! Щасливої дороги!

Василиха. А ти людоїде, чоловіче з каменя! Абись знав, що наумисне ся лишу тобі на лиху годину!

Василь (жартобливо). Ой людоньки добрі, дївчатка солодкі, потїште хоть ви мене у моїй недолї (пригортає ся до дївчат, ті зі сьміхом відсувають ся від него).

Василиха. Встидав бись ся стариґане! Нагадав си бик, як телятем був! А бийте го дївчата від себе!

Никола. Не питай Василю! Як жінцї можна раз, то хлопови два. За Матїя маєш аж двоє дївчат!

Василиха. А ти знов з язиком. Таке то якесь пискате, пелехате — сама не знаю, де очи у тої Настунї, аби віддаватись за такого медведя.

Никола. Гей не зачіпайте ґаздине, бо вам такої заспіваю.

Василиха. Овва, я ся твоєй співанки бою!

Никола (стає і співає).

Чи ти чула Василихо, як твій муж вмирав,
Як він мені твою хату записав?

Усї разом:

Ой не чула, ой не чула, ой не чула я.

Никола.

Чи ти чула Василихо, як твій муж вмирав,
Як він мені твоє поле записав?

Усї разом:

Ой не чула, ой не чула, ой не чула я.

Никола.

Чи ти чула Василихо, як твій муж вмирав,
Як він мені твої конї записав?

Усї разом:

Ой не чула, ой не чула, ой не чула я.

Никола.

Чи ти чула Василихо, як твій муж вмирав,
Як він мені тебе записав?

Усї разом:

Ой чула, чула, чула, ой чула, чула, чула, ой
чула я!

Василиха. (Сьміє ся і кидає хустков на Николу — бере ся під боки). Ну — вжесь всьої виспівав. Тепер я тобі твоєї заспіваю (співає).

Ой Никола робив кола
А Микита сани,
Ой Микита їде кіньми
А Никола псами.

Усї сьміють ся тай кажуть: Е, та ви перевернули співанку!

(Серед того гамору входить академик Семен).

Академик. Дай Боже добрий вечер!

Усї. Дай Боже здоровля!

Василь. А відки вас Господь приніс так несподівано?!

Академик. Я приїхав умисне до вашого села звідати ся за страйк.

Никола. Та що! Страйкуємо уже цїлїсенький місяць.

(Входять Павлуньо і Юрко).

Павлуньо. І ми страйкуємо також пане Семене.

Академик. Хто такий: — ми?

Павлуньо. Таже цїла школа!

Академик. Якто — не ходите до школи?

Павлуньо. Нї—ми страйкуємо против Польщі.

Юрко. Усі діти подерли польскі книжки і не хотять вчити ся по польски.

Академик. Якто? Чи можеж то бути?

Павлуньо. А чомуж би ні? А на щож нам Польщі на Руси?

Юрко. Ми руські діти і своє хочемо знати, не чуже!

Академик. Славно хлопці, добрі з вас будуть козаки. Таких нам треба, не мазґайлів, що від вітру хилять ся. Ну, а що учитель, не сердить ся, не бє вас?

Павлуньо. Найби спробував! Зараз бисьмо го викинули через вікно.

Юрко. Учитель з першу сердив ся, відтак приїхав іншпектор, але ми не піддались, ми вислухали а своє робили і робимо.

Павлуньо. І наш єґомосць приходили та намовляли нас конче, щоби ми вчили ся по польски. Діти ся встрашили та споглядали на нас. А Юрко і я лише зирк сюда тай туда — як не подивимось остро — тай всьо остало по старому.

Юрко. А як єґомосць вийшли, ми вибігли зі школи, а я кажу до усіх: Ви не слухайте єґомосця, бо єґомосць кацап. Діти питають ся: А то що таке — а я кажу — кацап або хрунь то всьо єдно.

Павлуньо. На катехізм ніколи не прийде, лише пришле реєнтого, а тут зараз прибіг боронити Польщі.

(Чути як хтось пукає в двері — усї стають тихо. — За дверми чути голос жандарма).

Жандарм. В імєню права отвожиць джві!

Никола. Та творіть си, двері не заперті.

(Входить жандарм, жид і реєнтий).

Жандарм (побачивши всіх і академика). А, Боґу дзєньки, вшистке пташкі разем.

Академик. Говоріть чогосьте прийшли, не пускайте глупих жартів.

Жандарм. Мільч пан. Пан нє відзї, же я в службє.

Академик. Передовсім говоріть до мене по руски, бо я Русин. Після права менї ся то належить.

Жандарм. Го-го, ви пане тепер за право говорите. А я тут прийшов длятого, що ви того права шанувати не вмієте.

Академик. Я вашого казаня анї не потребую, анї не хочу. Говоріть просто до річи.

Жандарм. Спокійно, поволи, любий пане „скубент", маємо часу досить!

Академик. Кажу вам в послїднe, не будьте блазном, а робіть се, що вам наказано.

Жандарм. Га коли вам так спішно, то вам скажу, що я прийшов вас і ваших товаришів арештувати (показує ланцушки). Подайте, паничу, білї ручки, най наложу рукавички.

Академик. Яким правом? Покажіть уперед наказ арештованя на письмі.

Жандарм. Покажу вам по дорозї, як будемо спацеровати до міста.

Академик. Нї — ви покажіть менї письмо сейчас, а то я навіть не знаю, хто ви є.

Жандарм. Подивіть ся на мій мундур і зброю — чей ще не осліпли!

Академик. Перший ліпший волоцюга може взяти такий самий мундур і ґвер. А я чуючи вашу бесїду і бачучи ваше дурне поведенє заключаю, що може і ви є який перебраний батяр або злодїй.

Жандарм. Пане шкубент, мовчіть, бо ужию сили!

Академик. Не раджу вам зі мнов бороти ся. Я маю право жадати від вас урядового письма і по всім. Інакше можу вас викинути із хати, в котрій не знаєте прилично поводитись!

Жандарм. Мордку і ви пане реєнтий. Прошу вас посьвідчити, хто я є.

Мордко. То є пан Батяровский, наш постенфірер — дай Боже, аби було вахмайстер!

Реєнтий. Господин Батяровский очень мні ізвістний.

Жандарм. А тепер повторіть тоє, що донеслисьте до постерунку.

Мордко. Я не можу добре по руски — я ся трошки загикую.

Реєнтий. Я трохи приглухий. Мордко чув виразнійше.

Жандарм (остро). Та бо говоріть, бо зараз вас арештую за фалшиве донесенє. Говори ти перший, жиде!

Мордко. Ну я виділо на мої власні уха оттих трох тай той пурец на дорозї.

Жандарм. Щож ти чув — говори дальше!

Мордко. Дуже великий вітер було, я не могло чути добре. Я лише видів, як они кричали на пана, і на піп, і на мене, що я таке мало мойре — же аж страх!

Жандарм. Таже ти виразно говорив, що они змавляли ся підпалити фільварок і корчму.

Мордко. Ну, може так і було, я собі тепер не можу добре пригадати. Най пан реєнтий решту скаже, я вже досить сказав.

Жандарм. Ой Мордку, буде зле з тобою, як ти собі всьо не нагадаєш!

Мордко. Як то зле, за що зле?! Що я тому винен, що у мене коротка память?

Жандарм. Ну, пане Лямполиз, може ви підратуєте свого приятеля.

Реєнтий. Я з евреями не заходжу в ніякі пріятельства.

Жандарм. Конець кінцем говоріть, колисьте мене тут спровадили.

Реєнтий. Я оскаржую сих молокососов за брак уваженія к моєй особі, которе проявляет ся тим, що викрикують за мною непристойнії прозвиска, називаючи мене кацапом іли хрунем.

(Павлуньо і Юрко вискакують за двері і покривляють ся „хрунь, хрунь", а від часу до часу коли жандарм говорить, они викрикують „когут — кукуріку". В тій хвили входить жидівський Іван і стає коло дверий).

Реєнтий. По второму — они є гардиґали. Викинули святії букви ъ, ы, і ѣ а запровадили куцохвосту фонетику.

Жандарм. Щож мене то обходить.

Реєнтий. Бунтують нарід, щоби ніс на друге село на служби і парастаси і оскорбляють і так скуднії мої доходи.

Жандарм. Змилуйте ся та говоріть вже раз розумно. Скажіть як то ви чули за тую змову, де они відгрожували ся спалити дідичів фільварок і корчму.

Настуня. Тату, бійте ся Бога! Говоріть правду та не губіть невинних людий!

Реєнтий. Непослушная дочер, що ти ділаєш оттут. Яж тобі на всегда заказував посіщати тих безбожників.

Настуня. Та я так якось із Марусев зайшла.

Василиха. Дивіть люди, що за побожний. Ще й який. Не лиш у церкві але і в корчмі псалтиру читає.

Реєнтий. На всяком місті да хвалить душа моя Господа!

Жандарм. Та вже тихо сидіть баби, дайте скінчити протокул!

Василиха. Ми не є жадні баби, я собі порядна ґаздиня, а вони ґосподарські дівчата. Може присьвідчити ціле село!

Жандарм. Та най буде і так. Перепрашаю вас, ясновельможна пані!

Василиха. А ти собі не бери мене на сьміх. Ти гадаєш, щось убрав когутячі пера на голову, то я тя ся бою?! (бере ся в підбоки).

(Усї підсьміхають ся).

Жандарм (звертає ся до Мордка). Мордку, слухай уважно, що тебе буду питати.

Мордко. Ну я слухаю!

Жандарм. Де ти був, коли отсей пан і ті ґазди бесїдували з собою на дорозї?

Мордко. Я стояло собі за деревом.

Жандарм. Чи ти там підслуховав?

Мордко. Бігме, що нї! Я ся там сховало за вітер.

Никола. Брешеш жиде, тогди вітру не було.

Мордко. Ну може і не було. Але був дощ, або сніг, або я знаю що!

Василиха. Дивіть ся люди, сніг у Петрівку!

Жандарм. А чув ти, що ті пани говорили?

Мордко. Нехотячи, бігме, нехотячи.

Жандарм. Они говорили за страйк?

Мордко. А зой зол ейх лейбен! Той пурец казало, аби нїхто не пішло на паньске.

Жандарм. Щож казали сї ґазди?

Мордко. Воно казало, що будуть бунтовати ціле село!

Академик. То не є жадне бунтованє. Кождому вільно дати добру раду другим.

Жандарм. То ви признаєтесь, що то правда, що ви і ваші товариші підмовили людий до страйку. Алеж се противить ся уставі, се против закону.

Академик. Против якого? Може бути що против паньского інтересу, але ми у Австрії не під небіщков Польщев.

Жандарм. За се саме я вас повинен арештувати. Пан под'юдзаш пшеціф польскєй народовосці.

Академик. Покажіть менї на се уставу, що не вільно згадувати, що Польща небіжка.

Жандарм. Але ви намовляли других до страйку. Се є збродня підбурюваня против сполечних кляс.

Академик. Страйк є законом дозволений у Австрії. Кождому вільно намовляти до законного діланя тим більше, що то є одиноке оружіє робітників і хлопів.

Жандарм. Я ваших наук не потрібую.

Академик. Анї я ваших. Але мушу ся боронити против напасти.

Жандарм. Побачимо! — Ну, Мордку, щож ті панове радили дальше?

Мордко. Ну — пурец кричало, аби люди в корчму не ходило. Ай вай мір! Та то розбій на гладкій дорозї. А ґіт ґешефт! З чого я маю жити!

Василь. А з чого люди жиють. Возьми ціп, плуг, косу в руки або возьмись за яке ремесло. Не тре людий циганити!

Мордко. Хто, я циган?! Богато я тебе оциганило?

Василь. Я не такий дурний, але других!

Жандарм. Панє Хлопуф — чи як там паньске назвіско, то є знова збродня пшешкадзаня в провадзеню інтересу.

Академик. То замкніть всїх тих сьвящеників до арешту, котрі виступають против піяньства. Я хочу, аби руський нарід був тверезий а менї не в голові, що буде з жидом. Про мене най і усї скапцанїють!

Василиха. Забирайтесь жиди до Єрусалима!..

Жандарм. Прошу успокоїть ся та не перешкаджайте менї в уржендованю. Щож там Мордку було дальше?

Мордко. Они кричали, казали, говорили, що всїх жидів треба повісити.

Никола. Брешеш жиде!

Академик. Бреши дальше!

Василиха. А то песїй син!

Жандарм. Спокуй! Кажи Мордку дальше.

Мордко. Я, як то учуло так сї застрашило. Я собі гадало, як мене зобачать то може і зараз повісять.

Василиха. Не зашкодилоби! Меншеб одного шахрая на сьвітї!

Мордко. Потому они ся радили, аби підпалити і корчму і пана і попа!

Жандарм. Чи ти можеш на всьо то присягнути?

Жид. Ну, на що присягати. Я чуло і пан реєнтий чуло. Чи то не досить. Зуґже, пане Лямполиз, чи не так було, як я кажу.

(Реєнтий кашляє і мовчить. В тій хвили виступає зпід порога Іван на середину комнати і каже:)

Іван. Пане фір, я хочу зложити важний протокул. Я розкажу усю правду. То що жид тут говорив, то усьо чистїсенька брехня.

Жид (зі страхом і злістю). Марш відси а діммер ґой. Що ти знаєш, ти паскідник, псявіри, ти дурний хлоп?

Академик. Пане жандарм, скажіть най жид мовчить, най скаже що має сказати Іван. Я того жадаю яко оскаржений.

Жандарм. Та цо такі піяк може повєдзєць. Єго сьвідоцтво не важне. Ви може його підплатили то й він против жида говорить.

Жид (з утїхою). Пан фір то раз головке, то раз кепеле! Що такий дурень може знати. За бронф, за шнапс він буде брехати, як хто схоче. Він і тепер пяний як свиня.

Іван. Брешеш жиде, я ще нинї трунку і в губі не мав. І як Господь допоможе, не буду вже пив ніколи.

Жид. Хто — ти Іване? Та ти здохнеш як пес без горіфки.

Академик. Пане фірер, я настаю на своїм праві, щобисьте переслухали того сьвідка. Інакше ціле ваше урядованє безправне.

Жандарм (зі злостію). Ну і що ти нам скажеж Іване?

Іван. А тото, що нас трох чулисьмо цілу змову реєнтого з Мордком. Они сидїли в алькири, а я, Гриць і Гаврило булиьсмо у пивници і чули слово в слово усьо.

Жид. А ти ґанеф, а ти злодій, що ти робило в пивници із тамтими піяк? То ви провертіло тоту дірку у велике бочке! Я вас зараз в кримінал!

Іван. Щосьмо робили, то робили, то відтак буде о тім протокул. А я лише кажу, що двері від пивниці в алькир були отворені і ми всї три вислухали усю красну раду оттих двох.

Жандарм. Як ви могли усї три чути, чи ви навмисно підслуховали?

Іван. Нї, Ми ввійшли до пивниці, та вже правду скажу, набрати троха горівки, але побачилисьмо сьвітло в алькири, тож боялисьмо ся аби жид не вчув. Посїдали ми, аж чуємо говорить жид з реєнтим. А що розмова була цїкава, ми дослухали її аж до кінця.

Жандарм. Ну! щож там такого цїкавого було?

Жид. Що ви його слухаєте, панє фір, він ґанеф, оно моє горіфке крав!

Іван. Та що! Дуже нарікали на все та на усю читальню. Казали, що доконче треба її знищити. Реєнтий радили, аби піти на другі села по людий до роботи і так зломити страйк. Казав, що так піп наш радив вокоманови.

Василиха. Спробували штуки та не удала ся. Завернули ся люди, як ся довідали, що в нас у селї за причина!

Іван. Ну, але жид від разу на те не пристав. Ми лиш чули, як він все доливав та припрошував реєнтого, а як уже добре підпоїв, а він му каже: Пане Реєнтий! Ми мусим засьвідчити оба, що ми чули, що они хотять підпалити пана, попа тай мене, що они грозили, що будуть всіх жидів різати та вішати. — Чи не правду кажу реєнтий, Ви, правда, казалисьте, що то страшно, що то гріх у таку біду запхати людий, але жидиско так вас файно підійшов, що наконець згодилисьте ся піти із ним сьвідчити.

Реєнтий. Ще і десятку у руку упхав!

Настуня. Татуню, скажіть всю правду. Не губіть себе і нас!

Никола. Пане реєнтий! Забудьте за вражду. Миж всі христіяне, Русини!

Реєнтий. А як я покажу ся перед єґомосця?!

Настуня. Або вам треба того дяківства! У нас, Богу дякувати, є на чім ґаздувати.

Реєнтий. Що о мині буде писати „Русское Слово".

Никола. Плюньте на ту шмату, чиж не видите, що она против нас, хлопів!

Реєнтий. Господин Подскакевич і видіти мене не схоче!

Василиха. Та вам не встид з таким пройди-сьвітом, латкою волочити ся.

Реєнтий. Ну, то уже най буде що буде! Прозиваєте мене хруньом, але таки не хочу гріха на душу брати. (Поважно і поволи). Пане фірер, що Іван сказав, усьо правда — жид просьвідчив фальшиво на усіх тих людий. Мене хотів втягнути у змову і дав мені за се на конто десять ринських.

Академик. Пане ферер, кінчіть свою роботу. За фальшиве зізнане арештуйте жида.

Жандарм. Нє відзе жаднеґо поводу. Фалшиве інформацие — от і вшистко. Але ви стережіть ся пане! На тен раз пущам вшисткіх вольно. Лише раджу усім не бавити ся у страйки, у політику. Пан староста заказал політиковаць. Розумно?!

(Відходять оба з жидом. Хлопці зникають. Реєнтий також хоче відходити, але Настуня, Василиха і Никола хапають його за руки. Усї окружають його довкола).

Василиха. Пане реєнтий, останьте з нами, миж не вороги.

Никола. Будьте щирим Русином, пристаньте до нас!

Академик. Покиньте кацапску зволоч, що йде против народа.

Реєнтий. Колиж бо ви гардиґали!

Академик. Радикали, не радикали, ми за руський народ стоїмо!

Реєнтий. Хвалите куцохвосту фонетику!

Никола. Пишіть собі як хочете, букви їсти не дадуть.

Реєнтий. Ідете против ру-с-с-с-кого царя?

Академик. Такий він руский, як Мордко або Підскакевич.

Реєнтий. Та вже сам не знаю, на чім стою.

Настуня. Татуню, тримайте з нами, так нам буде добре!

Реєнтий. Го-го! знаю я дівко, що у тебе на умі!

Василиха. То ще ліпше як знаєте. Настуня і Никола люблять ся, поблагословіть їх.

Реєнтий. Та як то, так не можна. Против обичаю, без старостів, без заручин?

Василь. Ну, Николо, бери мене у старости! Многі літа реєнтому!

(Всї обступають старого, підносять на руки і співають Многая літа!)

Реєнтий. Ну! і за мінутку зробили з мене гардиґала!

(Вбігають хлопці і кричать:)

Павлуньо. Мордко всї бебехи пакує! Виїзджає з села!

(Всї кричать: Славно, славно!)

Юрко. Дідич громадї продає село!

(Всї: Славно, славно!)

Реєнтий. Коби ще наш єґомосць пішли на другу парафію!

Хлопцї. А нашого учителя дали на Мадзури!

Академик. Ну братя! Чи варта страйкувати? Уже двох пявок збулисьте ся з села. Викупите від пана ту земленьку, що наші козаки від Турків боронили, що наші діди-прадїди потом поливали. Ще й придбалисьте щирого приятеля для хлопської нашої руської справи в особі пана реєнтого (бере за руку реєнтого). О коби так усї збаламучені пристали до нас, коби защезли хрунї на Руси — встане Україна велика і славна без хлопа і пана, де будуть лиш самі вольнї братя Русини!

Никола. Честь і слава най буде тим, що не цурають ся хлопа, робітника, а ведуть його до сьвітла, до добра.

Іван. І я кажу, аби ся такі люди не переводили, аби на камени росли. Посилав мя Юда у читальню шпіґувати, а я си до голови взяв!

Академик. Дякуємо вам щиро Іване. Якби не ви і реєнтий, мусїлиб ми посидїти у Івановій хатї.

Та не гнївайте ся, як вам ще де-що доложу. Перестаньте пити, бо піяньство найгірше нищило і нищить руский народ.

Іван. Оттут перед Господом Богом та перед усіми вами прирікаю і присягаю, що на віки покидаю піяньство а буду тверезо жити.

Академик. От єще одна побіда сьвітла над темнотою. Дай Боже, щоб усюди так славно страйк закінчив ся!

Василь. А тепер, колисьмо побідили і виграли справу, засьпіваймо хором наш хлопський гимн.

Усї співають:

Який то вітер шумно грає
Від Буга, Сяна і Карпат і т. д.

КОНЕЦЬ.

Спис і цїнник книжок

які можна дістати в „Свободі“.

Абу Касимові капцї. — Арабська казка. Написав Іван Франко. — Цїна .... 30 цнт.

Американський гимн „Май Контри“ під нотами в українськім перекладі. — Цїна .... 10 цнт.

Американець, веселий образ з житя народу зі співами, в трох діях. — Цїна .... 15 цнт.

Американські трости. — Ковбок. (Казка.) — Еміґранти. — Днї нашої слави і недолї. — Цїна .. 15 цнт.

Амалюнґа. — Займаюче оповіданє з часів боїв між Европейцями а Індіянами в півн. Америцї.—Цїна 20 цт.

Байки-небилицї. — Цїна ....10 цнт.

Буквар для дїтий першого року науки. — Цїна враз з пересилкою .... 30 цнт.

Блудний син. Образ з житя наших виселенців в Америцї у 4 актах зі співами. — Цїна .... 25 цнт.

Богдан Хмельницький в Галичинї (2 ілюстрації). — Письмо (6 ілюстрацій). — Фляшка горівки. — Не в добрий час (4 ілюстрації). — Днї нашої слави і недолї. — Цїна .... 15 цнт.

Вічевий співаник. — Цїна .... 5 ц.

Вертеп. Сценїчна картинка для колядників, що ходять по хатах в часї Різдвяних Сьвят. — Цїна.. 5 цнт.

В неволї темноти. — Комедія з житя русько-американського народа в 3 актах. — Цїна .... 25 цнт.

Весела книжочка з 17 образками. — Гумористично-сатиричний збірник для сумних людий. — Містить в собі богато сьмішних віршів, дотепів і оповідань. — Цїна .... 35 цнт.

В старім і новім краю. — Образ з сучасного житя в 4-ох відслонах. Дуже весела штука для амторських театрів. — При кінци сеї книжки находить ся сьмішне оповіданє „Стадник“. — Цїна ...... 25 цнт.

Вода в природї. — Умірковаиий та щирий. (В. Винниченко). — Заграй. — Останки „Фортуни“. — Днї нашої слави і недолї. — Цїна .... 20 цнт.

Гостина сьв. Николая, драматична гра для дітий. — Ціна .... 10 цнт.

Галицькі анекдоти. (Гумор. оповіданя). — Ціна 10 цт.

Галка смерти. — Ціна........................ 5 цнт.

Дещо про звірята, рослини, камінє і скали. — В сїй книжцї находить ся около 200 цікавих образків звірят, птахів і риб з докладним описом, де вони жиють. — Ціна .... 30 цнт.

Ґеновефа. — Ціна .... 30 ц.

Дещо про права і суди в Злуч. Державах, а особливо в стейтї Пенсильвенії. — Ціна .... 10 цнт.

Дорога до сьвідомости: Капітал і праця.—Ціна 10 цнт.

Дорога до сьвідомости: Борба кляс і длячого робітники орґанїзують ся. — Ціна .... 10 цнт.

Два брати, з байок Братів Ґріммів. — Ціна.. 15 цнт.

Еміґрант. — Дуже веселі пригоди з житя еміґранта. — Ціна .... 15 цнт.

Житє Ісуса Христа 1.25

Житє і твори Івана Франка. — Ціна .... 10 цнт.

Житє, зарібки, орґанїзації і т. п. в Злуч. Державах. — Дуже цікава розправа про відносини праці і житя в Америці. — Ціна .... 15 цнт.

Журавлї. — Зміст: Журавлї (вірш). Закутник (оповіданє). Новітні гайдамаки (вірш). Піснї про Канаду. Пайлот Бют, оповіданє про судьбу молодого робітника-еміґранта. Звідки бере земля тепло. — Ціна .... 15 цнт.

Жіночий язик, індіянська казка. **Невдалий линч,** оповіданє. — Ціна .... 15 цнт.

Жінка і її значінє в суспільнім житю. — Сільський хірурґ (3 ілюстрації). — Смерть отаманова. — Дурень. — Днї нашої слави і недолї. — Ціна 15 цнт.

Жителї Марса. — Ціна .... 10 цнт.

І. Жовнїр. II. Оферма. Новеля з військового житя. — Ціна .... 10 ц.

З кого ся насьмівають, з того люди бувають. — Посол Петришин. — Модний адвокат. Збірка оповідань. — Ціна .... 10 цнт.

Збірка повісток. — Ціна .... 10 ц.

За сестрою. — Є се найгарнїйше оповіданє з козацької старини, сучасного письменника Андр. Чайковського, яке дотепер вийшло на американській Руси. — Ціна .... 35 цнт.

З ріжних нив. — Зміст: Вся людська твар з хвалою прийде (вірш). Чого нам дійсно потреба. Не плоти ради, не плоди (вірш). Найбільший духовий поет (Данте Аліґієрі). Михайло Петрович Старицький, батько українського театру і визначний український поет. Як будуть іти шапи? Ангел та пустельник (оповіданє). Дещо цікавого із природи і науки. Зі сьвіта. — Ціна .... 15 цнт.

Зуб за зуб (оповіданє). — Бом (з каліфорнійського житя). Судьба сьвітів. Назва „Русини”.—Ціна 10 цт.

З великої европейської війни з многими образками з поля війни. — Ціна .... 50 цнт.

Іцко-Сват, комедія в одній дії. — Ціна ...... 10 цнт.

Іван Дурак та инші оповіданя. — Ціна ...... 25 цт.

Історія заложеня Злучених Держав Північної Америки. — Самсон. — До тих, що сьміють ся з пяної людини. — Як Сніжка щось по ночи водило і що то було? (1 ілюстрація). — Бог на землї (Індійська казка). — Свати. — Днї нашої слави і недолї. — Ціна .... 15 цнт.

Казки за циганів. — Ціна .... 10 цнт.

Казки про жидів. — Зміст: Як Іван жидів мудрував. Вандрівка Івана з жидами. Як Іван водив жидів па гриби, а відтак у ставі потопив. Мужик з жидом в спільції. Пан і жид. Казка про жида. Як жид Русина правував. — Ціна .... 15 цнт.

Книжочка рахункова. — Дуже практична книжочка до обчислюваня всяких рахунків; вона є пожиточна так для бизнесменів як і для робітників. З додатком деяких цікавих відомостий. — Ціна .... 30 цнт.

Коротка історія Руси до зруйнованя Січи. Містить богато образків руських князів і гетьманів. Ціна 10 цт.

Конець „Тітаніка”, правдивий опис морської катастрофи. — Ціна .... 40 цнт.

Лис Микита. З німецького переробив Іван Франко (23 ілюстрацій). — Ціна ....40 ц.

I. Листи з пекла. II. Лист шинкаря до чорта і инші оповіданя. — Ціна .... 25 цнт.

Мужицька доля. Збірка оповідань. — Ціна ... 10 цнт.

Марія. — Зміст: Марія (уривок з поеми Т. Ш.). На чужині (вірш). Скором (оповіданє). Рік 1903-тий в старім краю. Людоїдство в Конґо. Клопоти кума Софрона (вірш). — Ціна .... 10 цнт.

Многострадальний народ. (Огляд історії українського народу). — Ціна .... 20 цнт.

Невольник, драма в 5-ох діях зі співами і танцями. Усценізував Карпенко Карий (Тобилевич) після поеми Т. Шевченка. — Ціна .... 15 цт.

Найкрасші пісні, як: вояцькі, коломийки, любовні, жартобливі і думки. — Ціна .... 20 цнт.

Навернений грішник. — Ціна .... 20 цнт.

Народний рух австро-угорських Русинів.—Ціна 20 цт.

Напад на Січ. — Ціна .... 5 цнт.

Не скує душі живої!... Присьвята українському народови в Злучених Державах і в Канаді в тяжких хвилях його житя, на заранню великих надій для покріпленя духа. — Ціна .... 15 цнт.

Ой не ходи Грицю, та на вечерниці. Народна драма зі співами в V. діях М. П. Старицького. (В перерібці Александрова. — Ціна .... 30 ц.

Оповіданє про Алї Бабу і сорок розбійників. Арабська казка. — Ціна .... 20 цнт.

О підземних скарбах. — Природна розвідка про всякі мінерали, находячі ся в землї і як витворюєть ся з них річи необхідні в житю людий. — Ціна .. 25 цнт.

Оповіданя про заздрих Богів. — Ціна ...... 10 цнт.

Огонь на услугах чоловіка (З ілюстрації). Становище пяниці. — Янко Музика. — Свинячий син. — Днї нашої слави і недолї. — Ціна .... 15 цнт.

I. Олекса Довбуш і карпатські опришки. II. Цїсар і ігумен. Баляда. З німецького переклав Іван Франко. — Ціна .... 10 ц.

Порадник для женщин, що хочуть бути здоровими. — Ціна .... 15 цнт.

Порадник для залюблених або як писати любовні листи. — Ціна .... 35 цнт.

Провідник, практичний підручник до науки анґлійської мови без помочи учителя з доданєм словара. — Ціна $1.50

Портрет Т. Шевченка, поменьшенє портрету славного артиста-маляра Ф. Красїцького. Величина 13x16 цалів на тривалім папери. — Ціна .... 20 цнт.

Під прапором свободи. Вибір патріотичних декламацій. — Ціна .... 30 цнт.

Піснї про Канаду і Австрію. Пригоди з житя еміґрантів, писані вершом. — Ціна .... 40 цнт.

Покуса. — Зміст: Покуса (оповіданє). З практичної школи (оповіданє). Я тут голова (оповіданє). Пісня про Канаду. 11.000 метрів над землею. Руському серцю (вірш). Вік людий, звірят і ростин.—Ціна 10 цт.

Повна збірка веселих віршів Степана Руданського. — Ціна ....55 цнт.

Принц і нуждар. Дуже занимаюче оповідане славного американського писателя Марка Твейна в перекладі В. Держируки. — Ціна .... 50 цнт.

Причта про садівника та инші оповіданя, гуморески і сатири. — Ціна .... 40 цнт.

Промови, декламації і желаня на хрестинах, заручинах і весілю для кумів, старостів і дружбів.—Ціна 10 цт.

Про конець сьвіта. — Ціна .... 15 цнт.

Про нутро землі (з 22 образками). — Розкази про будову землі і її передпотопові здобутки.—Ціна 25 цт.

Про Христофа Колюмба та відкритє Америки (2 ілюстрації). — Закон не спинить піянства, тільки вихованє. — Ріп Ван Вінкель (Вашінґтон Ірвінґ). — Дні нашої слави і недолі. — Ціна .... 15 цнт.

Руський штукар. 212 гарних штук до забави. — Зміст: Часть I. Забави фізичні і хемічні. Часть II. Штуки з картами. Часть III. Штуки рахункові. Часть IV. Штуки жартібливі. — Ціна .... 50 цнт.

Рицар і смерть. — Ціна .... 5 цнт.

Розмова Поляка з Русином. — Дуже веселий вірш, в котрім Русин висьміває польську пиху.—Ціна 10 цт.

Релїґійні віровання старинних народів. — Зміст: Релїґія Єгиптян. Релїґія Халдейців. Первісна релїґія Індусів. Ісповідники релїґії Брама. Релїґія Будди. Релїґія Перзів. Релїґія Жидів. Релїґія Греків. Релїґія Римлян. — Ціна .... 20 цнт.

Русько-анґлійський тлумач, з котрого можна дуже скоро навчитись анґлійської мови. Сторін 256, тверда оправа. — Ціна .... 60 цнт.

Різдвяна ніч (з 10 образками). — Ціна .... 10 цнт.

Степові люди. — Оповідане з житя в донських степах. Ціна .... 15 цнт.

Страшна пімста. — Оповідане М. Гоголя з козацьких часів (з многими образками). — Ціна .... 20 цнт.

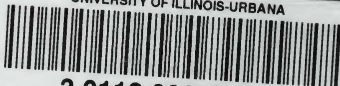
Сьпівомовки .... 40 цнт.

Стріляй на смерть! — Робітнича драма в 1-ій дії. (Для аматорських театрів). — Ціна .... 15 цнт.

Страйк. — Сценічний образ в трох діях з житя хліборобів в Галичині. (Штука для аматорських театрів). — Ціна .... 20 цнт.

Сьвято весни. — Ворог між нами. — Христос Воскрес. — До часу збанок воду носить (2 ілюстр.) — Тополя (1 ілюстрація). — Мати. — На Великдень. — Старинний звичай. — Дні нашої слави і недолі. — Ціна .... 20 цнт.

Свекруха. — Комедія в 3 діях .... 25 цнт.

UNIVERSITY OF ILLINOIS-URBANA
3 0112 082573756